

Det rene fotografi

Gl. Holtegaard viser en omfattende udstilling med den kvindelige fotograf Imogen Cunningham, der skriver sig ind blandt pionererne i det amerikanske kunstfotografis historie

Af Rune Gade

Gl. Holtegaard fortsætter med at vise højmodernistisk fotografi af bedste kvalitet. De senere år har man kunnet se udstillinger af Ansel Adams, Robert Doisneau, Man Ray og flere andre. Aktuelt gælder det så den kvindelige, amerikanske fotograf Imogen Cunningham (1883-1976), der hører til pionererne inden for det kunstneriske fotografi. Udstillingen *Utilsløret* viser værker fra hele Cunninghams lange liv som virksom fotograf, opdelt i tematiske afsnit så man får et godt indblik i, hvor bredt hun favnede.

Cunningham er kendt for at være medstifter af fotogruppen *Group f/64* i 1932. Med i gruppen var andre kendte navne som Edward Weston og Ansel Adams, der i øvrigt begge optræder i flere portrætter taget af Cunningham på denne udstilling. Især Edward Weston var toneangivende i *Group f/64*, der programmatisk dedikerede sit virke til *det rene fotografi*. Det handlede om at 'se fotografisk', at være tro mod kameraets særlige måde at opfatte verden på, modsat det 'piktoralistiske' fotografi, der ifølge Weston var 'fotomaleri', som forsøgte at indarbejde maleriets konventioner frem for at rendyrke fotografiets kvaliteter.

Navnet på gruppen, *f/64*, blev taget fra den mindste blændeåbning i optikkerne på de storformatskameraer, som medlemmerne benyttede. Den mindste blændeåbning giver den største dybdeskarphed i billedet, hvilket netop var en af de egenskaber, kunstnerne i *Group f/64* dogmatisk insisterede på. Stor dybdeskarphed i optagelsen kombineret med dygtig mørkekammerteknik resulterede i knivskarpe billeder med en fin og ubrudt gråtoneskala i hele spektret fra sort til hvid samt luminans og dyb mættethed, hvilket kendetegner fotografierne fra *Group f/64*.

Udogmatisk kunstner

Det gælder også for Imogen Cunninghams billeder fra 1930'erne og fremefter. Her ser man en indfrielse af de dogmatiske fordringer, som forenede kunstnerne i *Group f/64*. Men generelt kan man ikke påstå, at Cunningham er dogmatiker eller purist.

Tværtimod veksler hendes stilistiske udtryk, og selv om den udtalte formalistiske interesse for komposition og toneskala ofte træder i forgrunden, så er Cunningham også

altid interesseret i de mere dokumentariske aspekter af fotografiet.

Det er måske om noget denne side af Cunninghams oeuvre, som Gl. Holtegaards udstilling åbner for. Blandt de billeder, man møder tidligt i udstillingen, er det første selvportræt, Cunningham har taget. Det er fra 1906. Man ser hende ligge nøgen på maven i et engparti i kanten af et buskads, ansigtet bortvendt. Med dette billede lægger Cunningham grunden for et livslangt arbejde med det selvbiografiske, det forhåndenværende og det mulige. Men også med kroppen og med det erotiske, der står som gennemgående temaer i hendes oeuvre.

Udstillingens bedste og mest fascinerende værker tilhører denne kategori. For eksempel billederne af hendes mand, maleren Roi Partridge, som hun i ungdomsårene fotograferede nøgen – til stor forargelse for offentligheden, der mente det upassende for en kvinde at skildre en nøgen mand. Eller de vanvittigt smukke og intime portrætter af børnene, som hun gør til sit motiv grundet omstændighederne – de sociale vilkår og konventioner – som henviste hende til at tage sig af de små, mens manden forfulgte sin karriere.

Det var vilkår, som gjorde Cunningham til en svoren feminist, fordi de ulige vilkår for at udvikle og finde dyrke kunstneriske projekter var så direkte mærkbare for hende. Det var ikke desto mindre de samme vilkår, som pressede hende til at skabe vidunderlige værker under sit moderskab, hvor børnene og de nære omgivelser blev de eneste mulige motiver for hende. Der er en livsbekræftende og smuk intimitet på færde, som med et halvt århundrede foregriber de opsigtsvækkende 'familiebilleder', som en anden berømt amerikansk fotograf, Sally Mann, publicerede i bogen *Immediate Family* i 1992.

Næroptagelser

Et helt rum viser Cunninghams botaniske studier, der i sarte næroptagelser af blomsterblade, stilke og støvdragere emmer af erotik og liv. Det er meget smukke fotografier, som ligesom optagelserne af børnene vidner om, hvordan hun hele tiden var i stand til at transformere de nære omgivelser og sine livsomstændigheder til kunst. Udstillingens sidste sal viser egentlige nøgenstudier, der ligesom de botaniske fotografier ofte er nærbilleder, som omdanner kropsdele til næsten uigenkendelige, næsten abstrakte skulpturelle elementer af lys og skygge.

Det erotiske er gennemgående i Cunninghams oeuvre. Ofte som nærbilleder, hvor kropsdele bliver til skulpturelle elementer af lys og skygge. Foto: 'Her and Her Shadow 2' (1931). Collection of the Imogen Cunningham Trust, USA

Cunningham lavede også mere traditionelle portrætter, hvilket udstillingen viser en række pragteksempler på. Og ikke af hvem som helst,

men samtidigt store kunstnere og berømtheder så som maleren Frida Kahlo, forfatteren Gertrude Stein, danseren Martha Graham, fotografen Alfred Stieglitz og skuespilleren Cary Grant. Også denne genre mestrede Cunningham. I en lille portrætfilm, som Gl. Holtegaard viser, hører man ganske vist Cunningham selv påpege alle fejl og mangler i sine portrætter, men det fratager dem ikke en autenticitet og styrke, som man sjældent ser i formelle portrætter.

Skyd dine dæmoner

Hvide gudinder og nøgne dukkebørn, malerier plaffet ned med en riffel og lystige, farvestrålende – og beboelige – kvinder. Der er ikke så lidt på færde i Niki de Saint Phalles kunst. I morgen åbner Arken en stor udstilling, der præsenterer centrale dele af kunstnerens kraftfulde værker og performances

Af Anna Vestergaard Jørgensen

BANG! BANG! BANG! Niki de Saint Phalle (1930-2002) er kvinden bag de dansende, farveglade Nana-skulpturer og bag det lige så farvestrålende Stravinskij-springvand ved Pompidoucentret i Paris, som hun lavede sammen med samarbejdspartneren Jean Tinguely. Men selvom disse glade og poppede værker er en central del af Saint Phalles kunst, er det ikke her vi starter i Arkens særudstilling. I stedet møder man som det første i udstillingen et langt mere dystert billede: et fragmenteret, dødningslignende selvportræt, et monster bygget op af små plastikdukke, edderkopper og kryb, og et portræt, hvor hovedet er skiftet ud med en dartskeive. Engang måtte publikum skyde til måls og forestille sig, hvem de ville; men selvom man ikke må det længere, er budskabet tydeligt nok: skyd dine dæmoner!

Skyde kunne Niki de Saint Phalle, og det er for sine skyderier, hun først blev kendt i Frankrigs avantgarde kunstmiljø i begyndelsen af 1960'erne. I en videoprojektion i udstillingens næste rum plaffer Saint Phalle det ene værk ned efter det andet, imens hun næsten manisk agiterende taler om eksplosioner og sammenbrud. Rundtom i salen er et udvalg af hendes *Tirs* (på dansk skydebilleder, red.) udstillet – en art relieffer bygget op af forskellige objekter og derefter dækket med gips. Indenunder gemte hun maling i poser og spraydåser, som eksploderede ud over den hvide gips, når de blev beskudt. De fleste *Tirs* her mimer altrene fra de kirker, som katolske Saint Phalle var vokset op med; men også en skrøbelig og vansiret afstøbning den antikke Venus fra Milo er skudt med rød og sort

maling. Det er brutalt og utroligt smukt på samme tid. Det er ubehageligt, men også fascinerende, så meget vrede og voldsomhed, disse værker indeholder, og det er måske ikke så sært, at hendes skydeperformances allerede i samtiden fik stor mediebevågenhed.

Selviscenesættelse

For Niki de Saint Phalle var helt fra begyndelsen af dygtig til at bruge sig selv og medierne som en del af sit kunstneriske projekt. Et projekt, som hun også selv satte ord på gennem blandt andet interviews og selvbiografiske skrifter. »Jeg bruger min krop, på samme måde som jeg bruger en form i hønsenet til at skabe mine figurer,« har Saint Phalle sagt til Vogue, og selviscenesættelsen kan måske bedst sammenlignes med Andy Warhols lignende kontrol over sin offentlige persona. 'Problemet' med Niki de Saint Phalle kan derfor også være ikke at lade hendes egen fortælling fylde det hele. For det er uden tvivl en personfortælling, der på mange måder er lige så fascinerende som hendes værker: Hun vokser op i et aristokratisk, katolsk overklasse-miljø, hvor faderen forgriber sig på hende, hun bliver model som 18-årig, gift som 19-årig, får to børn og et nervøst sammenbrud med deraf følgende elektrochokbehandlinger, inden hun fylder 26, forlader det hele som godt 30-årig for at blive kunstner og bliver en del af det parisiske avantgardemiljø.

»Intet er hemmeligt. Jeg kan ikke skjule mig nogen steder. Heldigvis kan folk ikke altid se, hvad det er, de kigger på. Det er deres egen fortid, deres egne ubevidste drømme, som de ser,« som Saint Phalle er citeret for i udstillingskataloget. Og måske er det nutidens (berettigede) iver efter stærke kvinder i kunsthistorien, der afspejler sig i også Arkens udstilling. For selvom det bestemt er en relevant historie at fortælle, kunne det være interessant at åbne endnu mere op for nogle af de andre elementer i hendes kunst: engagementet i forhold til borgerrettigheder, opmærksomheden over for raceforskelle som i hendes – måske lidt problematiske? – appropriering af Black Power-kampråbet i hendes såkaldte 'Nana Power' og arbejdet med oplysning om aids gennem bl.a. bogen *Aids – You can't catch it holding hands* fra 1987. Indimellem kommer personhistorien til at stå i vejen for den samfundshistorie, der også afspejler sig i hendes værker og performances.

Kunstens forlystelseshus

Niki de Saint Phalles billedunivers er dog ikke kun gru og vrede, og i udstillingens anden halvdel udfoldes hendes farvestrålende og

mere poppede billedunivers. Her fungerer en serie grafiske værker som et slags indeks over hendes dansende Nanaer, grønne Godzillavæsner og mytiske figurer. Og man skal bestemt ikke underkende hendes værkers evne til at underholde på et helt grundlæggende plan. Hendes Nana-figurer voksede sig med tiden til huse, blev til kæmpeinstallationen *HON – en katedral*, der blev vist på Moderna Museet i Stockholm i 1966. Her var en gigantisk Nana bygget op i papmaché, og man kunne gennem vaginaen komme ind til et forlystelseshus med rutsjebane, en mælkebar i brystet og et planetarium m.m. Eller som i Tarot-haven i Toscana, som udstillingen slutter af med, hvor Saint Phalles figuruniverset er blevet til gigantiske mosaikbygninger – ikke uden reference til Gaudís organiske og legende arkitektur.

Niki de Saint Phalles feminisme er måske ikke uproblematisk: Volden, ønsket om, at kvinder skulle overtage verden, hendes Nana-figurer, hvor der ikke er megen plads til tanke og intellekt i de små hoveder. Men hendes kunst er også spørgende og udforskende, som i hendes fremstilling af kvindens evne til forplantning som en voldsom skaberkraft og i hendes tvetydige fremstilling af kvindebilleder som både brutale, ækle, humoristiske og smukke. Og selv i stereotype og karikerede identitetsfremstillinger, fornemmer man hele tiden en ironisk distance. I udstillingskataloget citeres Saint Phalle for at sige: »Jeg vil bruge mit liv på at spørge. Jeg vil forelske mig i spørgsmålstegnet.«

Det er netop disse selvmodsigelser og tvetydigheder, der også gør hendes projekt særligt relevant i dag. Det sammen med den brutale styrke, mange af hendes værker har, gør, at udstillingen bestemt er et besøg værd.

kultur@information.dk

'Niki de Saint Phalle'. Arken, Ishøj. 13. februar - 12. juni 2016

Utilsløret kommer godt rundt om en hovedperson i USA's modernistiske fotografi. Selv om udstillingen er omfattende, kunne man dog have ønsket mere. Med de mange tematiske inddelinger og det brede historiske snit ender udstillingen med at blive små krads i overfladen. Heldigvis kan man finde flere værker af Cunningham i den efterhånden righoldige litteratur, der er udkommet om hende. Og man kan få dybere indsigt i hendes fascinerende liv gennem Judy Da-

ters biografi, *Imogen Cunningham: A Portrait*. Som aperitif fungerer Gl. Holtegaards præsentation godt, og forhåbentlig vil den give mange smag på at dykke dybere ned i det kunstneriske fotografis historie.

kultur@information.dk

Imogen Cunningham. 'Utilsløret'. Gl. Holtegaard. Attemosevej 170, Holte. Indtil den 10. april

**KUNST
HØJSKOLEN
PÅ ÆRØ**
www.kunstaeroe.dk